

Vejledning / Råd og vink

Hf – bekendtgørelsen

Musik C

Ministeriet for Børn og Undervisning
Kontor for Gymnasiale Uddannelser

2012

Musik C – Hf

Vejledning / Råd og vink

Kontor for Gymnasiale Uddannelser 2012

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

”Musikfaget forener en teoretisk-videnskabelig, en kunstnerisk og en performativ tilgang til musik som en global og multikulturel, almenmenneskelig udtryksform. Musikfaget integrerer elementer fra det humanistiske, det naturvidenskabelige og det samfundsvidenskabelige område. Igennem den skabende proces og musikalske udfoldelse spiller musikfaget en væsentlig rolle for uddannelsesmiljøet.”

Musik er en universel, kulturel udtryksform. Den er struktureret lyd, organiseret af mennesker og betydningsbærende. Denne definition åbner for en beskæftigelse på undervisningsniveau – musik som kursusfag på hf - idet musikken kan gøres til genstand for analyse i relation til naturvidenskabelige, humanistiske og samfundsvidenskabelige tilgange, samt til fremførelse som resultat af en performativ proces. Men faget kan også i sin egen faglighed vise flerfaglige perspektiver.

Musikfaget er baseret på, at kursisterne opnår en samlet forståelse af fagets discipliner: de musikteoretiske, de udøvende, de æstetiske, de historiske, de samfundsmæssige. Særkendet for musik som kunstnerisk fag er, at studiekompetencen opnås i forståelsen af samspillet mellem det udøvende og det teoretiske.

Fordi musik er en kunstnerisk udtryksform på tværs af landegrænser, fremmer faget den kulturelle forståelse og almindelse, der rækker ud over det nationale, det danske musikliv, den danske musik og den danske sang.

Mange af de kursister, der vælger musik på C-niveau vil gerne synge og spille og/eller blive klogere på deres musikinteresse. Så selv om de skal lære en del på de timer, der er afsat til et C-niveau, så bør man fastholde og udbygge glæden ved både at lytte til og udøve musik.

Som en del af skolekulturen kan kursisterne bidrage med koncerter, musicals, musikalske indslag m.m., og det anbefales, at kurserne fastholder og udbygger disse muligheder til gavn for deres profil og den enkelte kursists identitetsudvikling.

1.2 Formål

”Undervisningen skal udfordre og udvikle kursisternes musikalske univers og give dem faglige redskaber til at udtrykke sig om og i musik samt styrke deres forudsætninger for at beskæftige sig med musik som lyttere og som udøvende.

Gennem beskæftigelse med musik og musikrelaterede forhold og ved at arbejde med musikalske parametre, musyklære, hørelære og musikteori i praksis, skal undervisningen bibringe kursisterne musikalsk kunnen og bevidsthed. Undervisningen inddrager historiske, samfundsmæssige og kulturelle perspektiver og giver dermed kursisterne øget omverdensforståelse.

Musikudøvelse udvikler kursisternes samarbejdsevne og giver dem mulighed for at opleve musikalsk fællesskab.”

I musikkundskab skal kursisterne anvende fagets redskaber og terminologi på såvel deres egen musik som musik, de ikke af sig selv ville stifte bekendtskab med. Undervisningen skal således kvalificere kursisternes daglige musikinteresse og -forbrug og udvide deres musikalske horisont. Undervisningen har et dobbelt formål, som udfoldes sideløbende. På den ene side et *almendannende* formål, som er at kvalificere kursisterne som musiklyttere og musikudøvere. I musikkundskab at få indblik i historiske, psykologiske, kunstneriske og samfundsmæssige forhold og i musikudøvelse at udvikle musikalske kompetencer gennem anvendelse af stemme og instrumenter. På den anden side via faget at bidrage med teoriforståelse, analysemetoder og arbejdsmetoder til det *alment studieforberedende* niveau. Det er vigtigt, at kursisterne hele tiden ser faget i et praktisk og anvendelsesorienteret perspektiv.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

Da læreplanen henviser til disciplinerne musyklære, hørelære, musikteori og kategorien musikalske parametre, skal der hermed forsøges en udlægning, vel vidende, at der er mange overlapninger og mange andre måder at definere begreberne på.

Musikalske parametre: De musikalske parametre er et musikalsk ”overbegreb”, der udgør en typologisering af musikkens bestanddele i det musikalske udtryk dvs. tonehøjde (melodi), samklang (harmoni), varighed (rytme, tid, tempo), styrke (dynamik, volumen), klang (sound, timbre), struktur (form), stil (genre). Musyklæren anvendes i beskrivelsen, analysen og forståelsen af de musikalske parametre

Musyklære – som af mange både lærere og elever i daglig tale benævnes musikteori - omfatter beskrivelser af de virkemidler, musikere og komponister anvender i og om den levende og nedskrevne musik. Det er typisk fremstillinger, der bygger på og anvender historiske og empirisk funderede teorier som fx nodelære, rytmelære, instrumentlære, akkordlære eller harmonilære, satslære, formlære, melodilære, toneartslære og brug af fagterminologi

Hørelære: I forståelsen, tilegnelsen og den pædagogiske tilrettelæggelse af stoffet anvendes hørelære som hjælperedskab. Den omfatter således typisk aktiviserende lytte- og udførelsesøvelser i forbindelse med skærpelse af kompetencer inden for rytmik, melodik og harmonik.

Musikteori: Opdeles i gymnasial sammenhæng i: 1. Arbejdet med skriftlig musikteori dvs satsarbejde og arrangement. 2. Musikvidenskabelig teori dvs videnskabeligt forankrede analytiske tilgange til en overordnet kategorial forståelse af musikken (fx musikhistorie, stilanalyse, fænomenologi, betydningsdannelse, psykologisk analyse, musiksociologi og –etnografi). Den vil ofte forholde sig til egen metodeanvendelse

Musikkundskab

Målet er, at kursisterne opnår et elementært kendskab til forskellige genrer og stilarter samt forstår, hvilke traditioner, kulturer og tidsperioder de er en del af og at kursisterne kan videreformidle dette kendskab og den forståelse.

Mødet med fremmede kulturkredsers musik kan skabe åbenhed og tolerance overfor musikalske udtryk, der bryder med kursisternes vaneforestillinger og skaber diskussion.

I læreplanen anvendes bl.a. udtrykkene ”*identificere*”, ”*demonstrere forståelse*” og ”*diskussion*” for at signalere, at det er et grundlæggende niveau der sigtes imod. Kursisterne skal efter et års undervisning kunne omgås den klingende musik med et rimelig brug af fagterminologi i beskrivelsen af det hørte. De skal også i nogen grad kunne argumentere for forståelsen af det hørte, men det vil ikke være forventeligt, at det er forankret i en tilbundsgående teoretisk forståelse. Noget vil være oplevelsesorienteret, noget vil være vidensbaseret og noget vil være dokumenterbart ud fra en enkel, grafisk gengivelse. Det er ikke forventeligt, at kursisterne på C-niveau nødvendigvis skal kunne analysere ud fra et nodebillede, men dog mere overordnet kende til helt almindelig notation, gentagelsestegn, volter og becifringstegn. Hovedsigtet er, at det visuelle forenes med det auditive.

Musikudøvelse (sang og sammenspil)

De faglige discipliner fra musikkundskabsdelen skal levendegøres som en del af det musikalske udtryk - derfor er den anden væsentlige side af musikfaget på hf musikudøvelsen. Opvarmningsøvelser for stemme og krop og introduktion til stemmedannelse, som giver kursisterne kendskab til elementære sangteknikker inden for det klassiske og rytmiske felt, bidrager til en forståelse for de vokale udtryksmuligheder.

Basal teknik på rytme-, bas- og akkordinstrumenter kan med stor fordel knyttes sammen med indlæring af noder og rytmer, så der opleves en flydende overgang mellem teori og sammenspil. Musikudøvelsen – vokalt som instrumentalt – skal sikre kursisternes lyst til at spille og synge. Ved den stadige og stædige gentagelse og raffinering af et nummer synliggøres et vigtigt element ved de kunstneriske processer, og det anbefales, at de fleste aktiviteter retter sig hen mod en eller anden grad af fremførelse.

2.2 Kernestof

Musikkundskab

-grundlæggende musyklære og hørelære

Der er ikke fastlagt kanoniske krav om, hvad og hvor meget eleverne skal kunne inden for de to områder, for det afgøres i høj grad af den musikalske materiale man arbejder med.

Det anbefales, at eleverne så tidligt som muligt forstår, at musik har sit helt eget sprog og at der med til kvalificeringen af lytningen, udøvelsen og oplevelsen hører en bevidstgørelse om dette sprog. Der er således en god idé hele tiden at kombinere musyklære med hørelære, så eleverne forstår sammenhæng en mellem den grafiske afbildning, den teoretiske forståelse og den klingende lyd...intervaller på node, kombineret med eftersyngning af og lytning til intervaller, rytmer på noder kombineret med elevproducerede og frembragte klappe- eller instrumentgrooves.

-musikalske parametre via klassisk musik, rytmisk musik, dansk musik, folkemusik, og ikke vestlig musik

Det bærende for ideen på dette grundlæggende niveau i musik er at kernestoffet afspejler et meget bredt musikalsk felt. De forskellige stilarter skal inddrages i belysningen af de musikalske parametre. Der er således ikke tale om emneforløb i de omtalte kategorier, men om at dykke ned i form, tempo, taktart osv ud fra forskellige genrer og musikalske stilarter.

-musikhistoriske og musikkulturelle forhold inden for klassisk musik og rytmisk musik

Også her er der tale om en vis pædagogisk og undervisningsmæssig frihed. Hovedsigtet er at eleverne oplever musikken som en del af en tid og en udvikling og at den er forankret i sociale og kulturelle forhold. Det kan realiseres som et kortere oversigtsforløb inden for klassisk musik og populærmusik, men det kan også realiseres som et historisk nedslag, hvor tiden lige før og lige efter belyses. Det kan være at klassen skal på ekskursion til det lokale koncertsted med musik af Mozart. I undervisningen beskæftiger man sig med stilen wienerklassik, med dens tilhørsforhold til det nye borgerskab og hvordan den på afgørende vis lyder anderledes end barok og højromantisk musik. Derved bliver musikken sat ind i en historisk og kulturel ramme, som kan danne optakt til koncertbesøget.

Et særligt studeret musikemne

På baggrund af introduktionen til musikfaget i den første halvdel af forløbet vælger kursisterne, sammen med læreren, en mere specifik emnemæssig tilgang i den anden halvdel af forløbet. Emnerne kan have temakarakter fx musik og religion, sort amerikansk musik, musik og tekst, musik i medierne, musik og ungdom, scenemusik, programmusik, hvor musik fra forskellige tider og kulturer kan inddrages. Eller emnerne kan rette sig imod en bestemt historisk periode, genre eller stilart. Under alle omstændigheder er det meningen, at kursisterne, enten hele klassen eller gruppevis, over en tid arbejder mere fokuseret på et bestemt emne med henblik på den afsluttende eksamen i faget. Man skal i den forbindelse være opmærksom på at den musik, de værker, der arbejdes med enten som klassebaseret undervisning eller som gruppearbejde udgør prøvegrundlaget til eksamen for alle. Hvis der fx er tale om gruppearbejde med fremlæggelser, så er kursisterne forpligtede på hinandens analyser og fremlæggelser, hvorfor det kan anbefales at læreren samler op til sidst.

Enkle, korte tekster med relation til den udvalgte musik

I forbindelse med alle de nævnte områder kommer tekstlæsningen ind som et værdifuldt supplement - ikke som et mål i sig selv.

Tekstlæsning rummer meget forskelligt: oversigt over en historisk periode, biografiske artikler, pladeomtaler og anmeldelser, lanceringen af en ny kunstner/komponist, artikler om musikoplevelse, læserbreve og kronikker. Skønlitteratur kan også inddrages. Det er vigtigt, at kursisterne ikke alene præsenteres for tekster fra lærebøger skrevet til gymnasiet, men at de også læser tekster om musik fra det daglige liv, og at læreren er opmærksom på de pædagogiske muligheder heri. Det må også anbefales at inddrage billeder som middel til at skabe historisk bevidsthed hos kursisterne. Billeder af komponister, kunstnere, grupper, fans, publikum, koncertsale, operahuse, slotte, parker, beklædning etc. kan virke meget befordrende for kursisternes forståelse af fx en tidsperiode. Film- og tv-mediet kan som levende lyd-billeddokumentarisk materiale supplere tekstlæsningen. Det er et mål at kursisterne forstår at skelne kvalitativt imellem det meget omfattende materiale, der er tilgængeligt om musik. En fælde udgør de mange fanbaserede hjemmesider om et utal af pop- og rockgrupper.

Musikudøvelse

I musikudøvelse indgår stemmetræning/stemmeopvarmning og den enstemmige sang indtager en central plads i musikudøvelsen på C-niveau. Det er lærerens opgave at sammensætte et repertoire af enstemmige sange, så eleverne stifter bekendtskab med både den danske sangskat - nye som ældre sange, viser og salmer - samt udenlandske sange inden for både den rytmiske musik, den klassiske musik og folkemusikken. Ligeledes bør holdet arbejde med flerstemmighed inden for et bredt repertoire af hjemlige og udenlandske satser med eller uden instrumentalt akkompagnement. Indstudieringsarbejdet – med eller uden lærerens mellemkomst - skal sigte imod en fremførelse for andre.

2.3 Supplerende stof

Når det i læreplanen angives, at det ikke er tilstrækkeligt at beskæftige sig med fagets kernestof, men at man også skal beskæftige sig med ”*aspekter af bl.a. musikkens historiske og aktuelle, kulturelle og sociale samt formidlings- og mediemæssige forhold*”, betyder at den værkinterne og den musikanalytiske beskæftigelse i snæver forstand, skal bredes ud og perspektiveres. Dette forhold er indskrevet i afsnittet om fagets identitet og de fleste af fagets lærebøger og musikhistoriske fremstillinger har allerede dette perspektiv beskrevet som en naturlig del af ”studiet”, hvad enten det gælder den klassiske musik, det populærmusikalske område eller den ikke-vestlige musik, Perspektiverne er mange og skal forbinde det interne med det eksterne, det aktuelle med det historiske, det nationale med det globale osv. Arbejdet med det supplerende stof skal bruges til at problematisere, stille spørgsmål, perspektivere og skabe sammenhænge for kursisterne.

3. Tilrettelæggelse, arbejdsformer, og samspil med andre fag

hf gennemføres med vægt på såvel det teoretiske som det anvendelsesorienterede (hf-bekendtgørelsen)

Det er en delpointe ved denne uddannelse, at læreren i sin tilrettelæggelse af og gennemførelse af undervisningen tager højde for det anvendelsesorienterede. Det kan være en større vægt på praktiske øvelser, at forklare meningsfuldheden i materialet, at se musikken i undervisningen knyttet til kursisternes hverdagsoplevelser, at knytte teori og praksis meget tæt sammen, at anvende hørelære i stor udstrækning, og at den pædagogiske formidling har fået en særlig drejning.

Musikkundskab

Det er et mål med undervisningen på C-niveau, at eleverne skal lære at beskrive de musikalske parametre ved hjælp af musikkundskaben og fagterminologien. Det kan være musikalske parametre som fx lyd, rytme, melodi, samklang og form. Det er disse almene, musikalske byggesten, der udgør omdrejningspunktet for undervisningen og i mindre grad, hvilken genre eller stilart, der er tale om. Man kan fx beskæftige sig med musikalsk form og her inddrage en barokronde, irsk folkemusik, en jazzstandard og et rocknummer. Hensigten er at eleverne skal kunne høre og forstå musikalske former. Eller man kan over en periode beskæftige sig med puls, rytme, tempo, taktart og også her inddrage lytteeksempler fra alle tider og alle steder, og selvfølgelig også selv udøve dem. Det kan være en pointe at man anvender de samme musikstykker som ved den musikalske form. Hensigten er tilsvarende, at eleverne oplever at musik har en puls eller står stille, har et tempo eller er tempoløs, og at den har en taktart. Her er det oplagt at udfolde fagets didaktiske særkende, nemlig at kombinere en intellektuel, matematisk forståelse med udførelse af enkle, noterede rytmer, eller grooves. Så for at eleverne kan blive fortrolige med de musikalske parametre kan det være hensigtsmæssigt at undervisningen hele tiden er en vekslen mellem ny information og afprøvning af denne i forhold

til den klingende musik. Når de således er blevet fortrolige med musikkens byggesten, kan man lave lytteøvelser, hvor slutmålet er en samlet beskrivelse af fx instrumentation, form, tempo, taktart, tekstligt udtryk, men hvor en gruppe lytter til tempo/taktart, en anden til form osv. Og endelig kan andre opsøge information på biblioteket/nettet om det pågældende musikstykke, komponisten, stilen, m.m. Ethvert musikstykke vil kaste en række delemner af sig og selv om man på dette niveau ikke kan forvente uddybende fremlæggelser, så er processen og erfaringerne vigtige. En anden pædagogisk indfaldsvinkel, der er med til at skærpe elevernes lyttebevidsthed, er sammenligningen af to forskellige indspilninger (fortolkning) af samme stykke musik. Genren og stilen er underordnet og eleverne vil blive bragt i en position, hvor de med fagterminologien (fx musikkens parametre) skal kunne redegøre for forskelle og ligheder, som fx tempo, dynamik, instrumentation og frasering.

Intensiv lytning¹

En god indgang til en lytte- og oplevelsesmæssig musikbeskæftigelse er undervisningsmetoden ”intensiv lytning”. Intensiv lytning er gentagen lytning med skiftende fokusering. Gentagen lytning med skiftende fokusering sætter en proces i gang, der skærper og udvikler den musikalske opmærksomhed, fokuserer på musikkens egenart og lader musikken meddele sin orden og betydning. Intensiv lytning er en praksis, hvis fremgangsmåde bestemmes af den musik man ønsker at undersøge og få indsigt i. Intensiv lytning gør det muligt at arbejde med enhver form for musik. Hvis musikken findes nedskrevet, kan man bruge intensiv lytning til at opkvalificere sin musikalske indsigt.

Musikalsk indsigt afhænger af de spørgsmål, der stilles forud for og i løbet af den gentagne lytning. Det vil ofte være musikken selv, der fremkalder de relevante spørgsmål. Det er nødvendigt at acceptere, at musik er flertydig, og at tolkning af musikken afhænger af kultur og kontekst.

Intensiv lytning omfatter beskrivelse af musikkens helheder og dele, musikalsk forløb og struktur, beskrivelse af udtryk og følelser og kropslig påvirkning der opleves i musikken, og mulighed for tolkning af musik som betydning eller dramatisk forløb.

Intensiv lytning kan med fordel tage udgangspunkt i beskrivelse af musik som tilstande, begivenheder, bevægelser og forandringer, og på et senere tidspunkt stille spørgsmål om specifikke musikalske elementer og parametre. Herved åbnes for lytning, der ikke hindres eller hæmmes af forudfattede forventninger.

Uanset hvilken musik der er tale om så er det vigtigt at

1. musikstykket har en afgrænset varighed på ca.2 min. (et kort stykke, en bid af et større stykke)
2. musikken høres mange gange og mindst to gange før der samtales om den

Musikudøvelse

Det er for mange kursister nyt og grænseoverskridende at skulle synge, så i starten bør instruktionen være nænsom. Senere i forløbet kan man øge kravene og fokusere på intonation, klang, frasering, stilkendskab og udtryk.

I forbindelse med opvarmningsøvelser, for både stemme og krop, er det en pædagogisk god idé at bringe oplysning om stemmedannelse på banen, så kursisterne opnår kendskab til elementære sangteknikker, inden for klassisk såvel som rytmisk sang.

---

¹ Afsnittet om intensiv lytning er delvist forfattet af Erik Christensen, [www. Timespace. dk](http://www.timespace.dk)

Beskæftigelsen med den enstemmige sang forløber over hele kursusforløbet, men der er ingen grund til at holde sig tilbage med ret hurtigt at introducere flerstemmighed. At ”holde sin stemme” kan være vanskeligt og kan kræve mange gentagelser, men det er en musikalsk oplevelse når det lykkes. For at sikre en progression i arbejdet med de musikalske fremførelser er det en god idé i begyndelsen at arbejde med musikalske aktiviteter, der ikke nødvendigvis knytter sig til det traditionelle musikgrej i lokalet, dvs. talekor, stompnumre og SDS-kompositioner. Inddragelse af koreografiske elementer vil i nogle genrer støtte fremførelsen.

Bag benævnelser som ”flow” og ”1-2-3”² gemmer sig en pædagogisk mulighed for at realisere, at en klasse på 30 elever over et forholdsvis kort tidsrum vil komme rundt og få afprøvet rytme-, bas- og akkordinstrumenter. Dette sker i samme lokale, der før eleverne dukker op er rigget til med fx to basguitarer, to guitarer, to keyboards, to trommesæt, to sæt congatrommer, tre mikrofoner, percussioninstrumenter. Når eleverne dukker op bekendtgør læreren ”spillereglerne” for sessionen.

Et ostinatbaseret og enkelt nummer indstuderer som SDS-øvelse, hvor instrumenternes placering i groovet synges eller klappes i en stor rundkreds. En gruppe elever holder en forsimplet trommerytme, en gruppe synger/markerer guitarriffet, en gruppe synger omkvædet (en- eller flerstemmigt).

Når rollerne og figurene synes på plads, anvises grupperne de pågældende instrumenter efter princippet ”1-2-3”. 1 = iagttager, 2 = øver lidt med evt. uden lyd på instrumentet, 3 = spiller/synger. Hovedideen med benævnelsen ”flow” er at den i gangsatte puls ikke brydes ved indstuderingen. Eleverne er nu i gang på alle instrumenterne og på et tidspunkt tæller læreren ind til et break. Under breaket skifter alle position. 3’eren bliver til en 1’er på et nyt instrument og så fremdeles.

Når sammenspillet går i gang, bør det ikke kun være talenterne, der spiller på instrumenterne, men læreren må skabe rum for, at også begynderne kommer til. Det kan være positivt grænseoverskridende for den enkelte og skabe respekt hos kammeraterne. Det er erfaringen, at kursisterne med introduktionen får lyst til selv at øve videre med eller uden lærerens mellemkomst. Når holdet er blevet fortroligt med indstuderingsprocessen, anbefales det, at kursisterne i stigende grad selv tager ansvaret for indstudering og opførelse og dermed kommer ind i centrum af en række samarbejds-kompetencer – individuelle ønsker over for gruppehensyn, konsekvensen af valg, æstetiske diskussioner osv. Undervejs i processen bør man løbende overveje kvalitetsniveauet. Er det godt nok, eller kan det blive bedre ... og hvordan gøres det bedre? Læreren kan komme med forslag, men det er også vigtigt, at kursisterne inddrages, og ofte kan man her trække på klassens særlige musikalske talenter, der kan bidrage med instrumentale eller vokale instruktioner. Hvis det er muligt, kan holdet splittes op i mindre grupper, afhængigt af skolens lokalemuligheder.

En mulighed kan også være at faglæreren har fundet 5 velegnede sammenspilsnumre af overkommelig sværhedsgrad. De bliver først øvet med hele klassen, hvorpå de etablerede grupper bliver bedt om at vælge et af numrene (gerne sammenfald mellem flere grupper). Med sine forslag ved læreren, at eleverne på et C-niveau og uden andre forudsætninger end dem undervisningen bidrager med, vil kunne præstere en rimelig fremførelse. Så slipper man for tidsrøvende smagsdiskussioner og også ofte helt urealistiske forslag ude i grupperne.

En anden mulighed er at hele klassen til at begynde med indstuderer det samme nummer. Herefter øver fx to grupper videre på dette samme nummer.

Det vil også være muligt at arbejde med musikalske fremførelser, der ikke nødvendigvis knytter an til det traditionelle musikgrej i lokalet, dvs. talekor, stompnumre, electronica og SDS-kompositioner. Inddragelse af koreografiske elementer vil i nogle genrer støtte fremførelsen. Man kan også forestille sig fremførelser, der i nogen udstrækning inddrager it. Da gruppestørrelsen angives fra mindst 2 personer, vil det være muligt at arbejde i mindre grupper, men også med hele klassen. Hvis det sidste er tilfældet, vil det være en god idé at udvide numrenes instrumentation (flere

---

² Som pædagogisk begreb og praksis er det indført af Mads Pagsberg og Sille Schlutz, www.pagsberg-schlutz.dk

keyboards, to bassister, to trommeslagere, flere guitarister osv) og formforløb fx gennem breaks med SDS-indslag, percussionafsnit, rapafsnit, stomp, således at flere får mulighed for at udtrykke sig individuelt musikalsk.

I samarbejde med læreren forberedes eksamen i musikudøvelse i god tid, så kursisterne sikres passende øvetid i timerne og evt. uden for skoletiden. Da opgaven i gruppesammenspil i sagens natur kræver flere kursisters medvirken, bør læreren tidligt i forløbet pointere, at valgene af gruppesammenspilsopgaver til eksamen vil kræve kompromisser. I samarbejde med læreren kan holdet vælge at arbejde videre med et nummer, man tidligere har fremført ved eksempelvis en forårskoncert, eller indstudere et andet og nyt nummer. Det er en mulighed at splitte klassen op i mindre grupper under fornuftig hensyntagen til musikalsk kunnen. Da gruppestørrelsen angives fra mindst 2 personer, vil det være muligt at arbejde i mindre grupper, men også med hele klassen.

Hvis det sidste er tilfældet vil det være en god idé at udvide numrenes instrumentation (flere keyboards, to bassister, to trommeslagere, flere guitarister osv) og formforløb fx gennem breaks med SDS-indslag, percussionafsnit, rapafsnit, stomp, således at flere får mulighed for at udtrykke sig individuelt musikalsk

Et nummer forstås meget bredt og kan eksempelvis være en improvisation, et talekor, en sats, et stompforløb, en computerkomposition, en SDS-opførelse med brug af krop og stemme, eller en mere traditionel gruppefremførelse som kopiversion. Ved grupper, der har vanskeligt ved at løfte opgaven hele vejen rundt, kan læreren hjælpe med som musiker

Ønsker en elev at fremføre et solonummer evt. med akkompagnement til eksamen, vil det også være en mulighed, men hovedsigtet med musikudøvelse er gruppesammenspil.

Kursisterne skal i forløbet have *"kontakt til det øvrige musikliv"*: musik som del af en forbrugskultur, som del af en kunstnerisk, professionel uddannelse, som del af et koncertmiljø, som del af et mediebillede. Mulighederne er talrige: besøg på musikuddannelsesinstitutioner (universitet, musikskole, konservatorium, MGK), pladestudier, koncertsale, operaforestillinger, musikerbesøg, prøvearbejde med professionelle musikere.

3.3 It

Nedenstående forslag videregives under forudsætning at ophavsrettigheder ikke bliver krænket og ligefrem overtrådt. Sker det kan ministeriet ikke anbefale undervisningsideerne.

Anvendelse af computeren i en musikundervisningssammenhæng er et indlysende pædagogisk redskab, og på nettet og på mange musikhæfters hjemmesider findes spændende programmer, der introducerer hørelære, musikkens parametre, musikhistorie, filmmusik m.m. It-anvendelsen flytter dele af undervisningen fra det fysiske til det virtuelle rum, fra den kollektive til den individuelle undervisning eller pararbejdet foran skærmen og med hovedtelefoner på. En oplagt pædagogisk mulighed for at kombinere billede, tekstinformation og lyd.

En typisk kobling mellem traditionel undervisning og virtuel læring udgør emnet – puls, tempo og taktart. Emnet kan bestå i en lærerintroduktion og eksemplificering i klassen. Herefter selvstændigt, individuelt (eller to og to) arbejde ved computeren, hvor læreren har præfabrikeret en serie af lyd-klip á 30 sekunders varighed. Mp3-formatet letter lagerplads og downloadtid. Eleverne skal herefter udfylde en række arbejdsark og det er muligt at materialedifferentiere, så både den gode og den

svage elev tilgodeses. Ved at give adgang til øvelsesserier med facit på gymnasiets brugerflade (Fronter, FirstClass, Lectio osv.) kan eleverne opøve deres færdigheder på egen hånd. En oplagt mulighed mellem den løbende evaluering og før den afsluttende evaluering.

Brugen af pc'en som afspiller af lydfiler, giver også mulighed for at lade eleverne arbejde i små grupper om fx musikalsk analyse (formhøring). Brugen af uret på afspilleren gør det muligt at få en fælles forståelsesramme, når man snakker om analyserne i klassen senere. Her kræver det at man kan lave fx mp3-filer af de numre man arbejder med. Et nemt program i denne sammenhæng er "cdex" der kan downloades gratis.

Hvis man ønsker at zoome ind på detaljen, kan man lave små lydklip ud af sine mp3-filer fx med programmet "Audacity" (der også kan hentes gratis). Det kan fx være opgaver i at bestemme tempo og taktart eller aflytning af groove, men det kan også være opgaver i stilbestemmelse (barok/klassik/romantik?) eller i fx instrumentering. Den pædagogiske styrke er at man lytter meget fokuseret efter et musikalsk aspekt i et lille overskueligt klip.

Ved hjælp af fx en it-fremlæggelse kan man lave samlinger af billede og lyd, eller man kan benytte nogle af de musikhistoriske it-fremlæggelser, der allerede eksisterer. Samtidig er der også en vis idé i at lade kursister arbejde med it-fremlæggelse i deres musikemne. Især hvis man kan lave korte lydklip opnår man igen, at eleverne i deres fremlæggelse fokuserer på præcis, hvad der er centralt at høre i det enkelte klip.

I studiet af noder, rytmer og groove kan det ligeledes være en god idé at lade eleverne arbejde med det nodeskrivningsprogram skolen benytter. Det vil sjældent kræve den helt store introduktion at kunne skrive trommestemmer ind, og det vil give eleverne en god opgave i fx at aflytte et tromme-groove.

I arbejdet med musikinstrumenter anbefales fx Microsofts "Musical Instruments", som indeholder en fortræffelig database med billeder, lydseksempler og specifikationer af alverdens musikinstrumenter, deres ensembler og de forskellige stilarter, de indgår i.

Da C-niveauet skal præsentere eleverne for musik fra forskellige tider, genrer og kulturkredse kan computeren i denne sammenhæng være et nyttigt redskab. Der ligger allerede tilgængeligt materiale på nettet om musikhistoriske perioder inden for fx klassisk musik, men flere undervisere har også valgt at lægge eget, pædagogisk/redigeret materiale ud på deres hjemmeside til diskussion og besvarelse. Her vil eleverne, med nødvendig introduktion til den klassiske musikhistorie og med læreren som konsulent, kunne arbejde med tekst-, billede- og lydmateriale. Computermediet giver her en række oplagte muligheder, men hvis eleverne ikke skal havne i rene kryds-og-tværsopgaver er "face to face" diskussionen meget vigtig. Besvarelserne bør diskuteres i klassen og fungere som udgangspunkt og perspektivering i forhold til emnet.

Til brug ved arbejdet med fx musikalsk form og elementær komposition kan computeren ligeledes være til meget stor gavn. Med et af de gængse sequencer- og nodeskrivningsprogrammer kan læreren anskueliggøre musikkens byggeklodser, og ved anvendelse af specialprogrammer som fx "Dore-mix" kan eleverne med meget små forudsætninger hurtigt lære at sammenstykke musikalske elementer til et dynamisk forløb, som kan være genstand for diskussion af de valgte stil- og formidler. I forbindelse med akkordteori kan eleverne fx arbejde med programmet "Band-in-a-Box", som igen med enkle midler gør det muligt for eleverne at springe nogle led over og skabe musikalske sammenhænge, som dels giver dem en musikalsk tilfredsstillelse, dels egner sig til diskussion af de valgte stilmidler. Endelig eksisterer der også hørelæreprogrammer på markedet.

4. Evaluering

4.1 Den løbende evaluering

I musikudøvelse ligger der i sagens natur altid refleksion i handling, idet den musikalske frembringelse hele tiden er hørbar og derved hele tiden er underlagt korrektion, enten via læreren eller kursisten selv. De fleste kan høre, når det lyder forkert, men ikke altid er de i stand til at bruge de faglige og musikermæssige redskaber, der skal til for at gøre det bedre. I denne løbende evaluering bør læreren anviser vejen ad hvilken, evt. ved selv at vise den med stemme eller instrument (musikalsk mesterlære). Denne proces består ofte i en efterprøvning på stedet.

I forbindelse med eksempelvis musiklære og hørelære bør læreren hele tiden sikre sig, at det indlærte er forstået og erkendt.

I musikkundskab, hvor også mange nye musikfaglige begreber bringes i anvendelse, kan det anbefales at faglæreren laver små tests, der sikrer, at det lærte er forstået med henblik på, at kursisten kan udvikle sig videre i faget. Hvis man eksempelvis ønsker, at holdet skal lære noder, er små opgaver en god idé. En måde at teste rigtigheden på er ved at udføre nodebilledet som melodi eller rytme sammen med kursisterne.

Da evaluering går begge veje, bør der også skabes rum for, at kursisterne kan evaluere undervisningen med henblik på ændring af niveau, tempo, pædagogik osv.

4.2 Prøveform

Det anbefales at musiklæreren konsulterer ”Eksamensbekendtgørelsen” for at få generel indsigt i forhold i forbindelse med eksamens afholdelse.

Kursister, der har valgt musik på B- niveau, deltager ikke i prøven i musikkundskab, men kan inden eksamen i musikudøvelse tilkendegive over for læreren, at de ønsker at deltage i denne del af prøven, men uden for bedømmelse. Denne særlige ordning for musikfaget er indført under hensyntagen til den eller de sammenspilsgrupper, der allerede over længere tid har samarbejdet om indstudering af et nummer med alle nødvendige musikalske deltagelse.

prøvematerialet

Ved prøvematerialet forstås den indspillede musik, dvd, grafiske gengivelse, tekst, billede og det/de spørgsmål, eleven bliver præsenteret for.

Man skal i den forbindelse være opmærksom på at den musik, de værker, der arbejdes med, enten som klassebaseret undervisning eller som gruppearbejde, udgør prøvegrundlaget til eksamen for alle. Udgangspunktet for eksamensopgaven i *musikkundskab* er et musikstykke, der er kendt fra undervisningen ledsaget af det grafiske materiale, der også har været anvendt i undervisningen. Det ukendte materiale til perspektivering, der skal ledsage opgaven kan fx være et kort tekstbilag eller en videosekvens, men det kan også være et kort musikstykke, der lægger op til en perspektivering af det kendte stof. Hvis perspektiveringsmaterialet er et musikstykke eller en videosekvens, skal det være så kort, at det sammen med det kendte stof højst har en varighed på 10 minutter. Det er ikke hensigten, at det perspektiverende materiale skal resultere i, at eksaminationen deles i separate ”delprøver”. Hovedformålet med det ukendte parallelstof er, at kursisten i forberedelsestiden og ved eksaminationen kan sætte dette materiale i forhold til det kendte stof. Det kan være en anmeldelse af pågældende indspilning, det kan være en koncertoptagelse af samme nummer, det kan være en anden kunstners indspilning af det kendte værk, et billede, en filmsekvens. Det er ikke forventeligt at det ukendte parallelstof, hvis det er et musikstykke, også medfølges af en grafisk gengivelse. Eksamensspørgsmålene skal rimeligt og jævnt fordeles på det materiale, der udgør prøvegrundlaget. Uanset hvordan undervisningen har været tilrettelagt (klasseundervisning, gruppefrelæggelser), skal prøvespørgsmålene dække det hele for alle.

Det er muligt at lade enslydende spørgsmål gå igen op til tre gange ved store hold, blot skal samtlige spørgsmål/opgaver foreligge ved prøvens start og sidste eksaminand skal have mulighed for at vælge mellem 4 spørgsmål. Man skal være opmærksom på at man godt kan stille flere forskellige spørgsmål til samme musikstykke. Selve eksaminationen foregår ud fra de materialer eleven trækker ved prøvens start

I den praktiske afvikling af den mundtlige prøve er det vigtigt at være opmærksom på, at der for de fleste kursister vil forekomme ventetid mellem delprøverne i musikkundskab og musikudøvelse. Læreren bør ved en omhyggelig planlægning søge at begrænse denne ventetid mest muligt. Den praktiske organisering af den mundtlige prøve kan foregå således, at der eksamineres otte kursister i musikkundskab, hvorefter kursisterne i frokostpausen gør klar til eksaminationen i musikudøvelse. Herefter eksamineres endnu seks kursister i musikkundskab. Der eksamineres således 2,4 eksaminander i timen.

Et eksempel på en dags eksaminationsforløb på c-niveau kan fx se således ud:

kl.	Eksamination	forberedelse
8.00		Kursist 1
8.20		Kursist 2
8.40-9.00	Kursist 1, Musikkundskab	Kursist 3
9.00-9.20	Kursist 2, Musikkundskab	Kursist 4
9.20-9.40	Kursist 3, Musikkundskab	Kursist 5
9.40-10.00	Kursist 4, Musikkundskab	Kursist 6
10.00-10.20	Kursist 5, Musikkundskab	Kursist 7
10.20-10.40	Kursist 6, Musikkundskab	Kursist 8
10.40-11.00	Kursist 7, Musikkundskab	
11.00-11.20	Kursist 8, Musikkundskab	
11.20-11.50	pause + opstilling til musikudøvelse	
11.50-	gruppe 1=Kursist 1,9,10 og 11	
12.20		Kursist 9
	gruppe 2 = Kursist 2,3,4,5 og 6	
12.40		Kursist 10
	gruppe 3 = Kursist 7,8, 12, 13 og 14	
13.00-13.20	Kursist 9 Musikkundskab	Kursist 11
13.20-13.40	Kursist 10 Musikkundskab	Kursist 12
13.40-14.00	Kursist 11 Musikkundskab	Kursist 13
14.00-14.20	Kursist 12 Musikkundskab	Kursist 14
14.20-14.40	Kursist 13 Musikkundskab	
14.40-15.00	Kursist 14 Musikkundskab	
15.00	Slut	

Kursister angivet med **fed** skrift får karakter umiddelbart efter den angivne eksaminationsdel.

Da der gives én samlet karakter, må kursisterne først få deres karakter, når de har været prøvet i både musikkundskab og musikudøvelse. Det kan på grund af gruppestørrelserne og – sammensætningerne være nødvendigt at enkelte kursisters eksamination i henholdsvis musikkundskab og musikudøvelse fordeles på to dage. Dette bør dog så vidt muligt undgås.

4.3 Bedømmelseskriterier

Nedenfor gives tre eksempler på en beskrivelse af karakteren 12, 7 og 02 efter den nye karakterskala.

		Musik C-niveau
Karakter		Vejledende beskrivelse
12	Gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.	Helhedsindtrykket er at eleven overbevisende, selvstændigt og meget sikkert kan udtrykke sig i og om musik. Eventuelle mangler og småfejl ændrer ikke ved helhedsindtrykket. Præstationen i musikkundskab og musikudøvelse kan være på forskellige niveauer uden at det ændrer ved helhedsvurderingen.
7	Gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.	Helhedsindtrykket er at eleven er god til at udtrykke sig i og om musik, men flere mangler og fejl forekommer. Præstationen i musikkundskab og musikudøvelse kan være på forskellige niveauer uden at det ændrer ved helhedsvurderingen
02	Gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.	Helhedsindtrykket er at eleven udtrykker sig usikkert i og om musik. Præstationen er mangelfuld, men dog acceptabel. Præstationen i musikkundskab og musikudøvelse kan være på forskellige niveauer uden at det ændrer ved helhedsvurderingen

Der gives én karakter for den samlede præstation i musikkundskab og musikudøvelse ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

Det er ikke meningen at der skal gives delkarakterer for musikudøvelse og musikkundskab, men netop foretages én samlet vurdering af hver kursist. Mht. musikudøvelse, så må censor bevæge sig rundt i rummet og danne sig et indtryk af den enkelte elevs deltagelse og præstation. Censor og eksaminator kan høre nummeret flere gange, måske lytte til særlige passager, isolere instrument- eller vokalindslagene.

Den samme karakter kan opnås ad flere veje: a. en præstation, der er på samme niveau i begge discipliner, b. en præstation hvor niveauet er forskelligt i de to discipliner, til den ene eller anden side.

Undervisningsbeskrivelse

Mod afslutningen af et holds undervisningsforløb sammenskrives undervisningsbeskrivelsen som en revideret og realiseret udgave af studieplanen. Undervisningsbeskrivelsen lægger sig formulerings- og indholdsmæssigt tæt op ad læreplanens kernestof og faglige mål. Derfor må beskrivelsen indeholde oplysning om musikemne/-projekt/forløb, hvilke musikstykker klassen har arbejdet med, hvilke lærebøger, der har været anvendt samt hvilke kontakter man har haft med det øvrige musikliv undervejs. I musikudøvelse angives hvilke én- og flerstemmige sange samt instrumentalsatser man har arbejdet med i timerne.

Undervisningseksempler – de såkaldte ”paradigmatiske eksempler – til dette niveau kan findes på musikfagets hjemmeside på www.emu.dk